

D E Ğ İ N İ

2000'li Yıllarda Sinemaya Bir Bakış Ahmet Gürata

2000'li yıllar Türkiye'de sinema açısından bir canlanma dönemi olarak adlandırılabilir. 1990'lı yıllara göre, sinema salonu ve toplam izleyici sayısı önemli oranda artarken, üretilen filmler uluslararası alanda eleştirel ilgi görmeye başladı. Bu durum sinema sektörünün geleceğiyle ilgili olumlu tahminler yapılmasına yol açtı. Bu kısa yazıda, Türkiye'de sinemanın son on yılını (2000-2009) istatistikler üzerinden değerlendirmeye çalışırken, sektörün seyriyle ilgili bazı saptamalarda bulunacağız.

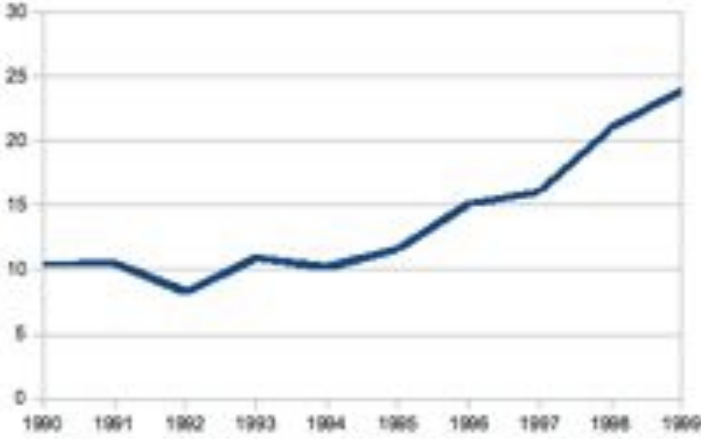
Sinemannın Düşüşü ve Yükselişi

1970'lerin başında Türkiye genelindeki kapalı ve açık sinema salonlarının sayısı 2,500'i buluyordu. Yılda satılan ortalama bilet sayısı yaklaşık 250 milyonda (bugünkünün yaklaşık yedi katı). 1970'lerin ortalarından itibaren, televizyonun girişi ve ekonomik kriz gibi nedenlerle azalmaya başlayan izleyici sayısı, sinema sektörünün de çöküşüne neden oldu. Sinema sektörü 1980'lerde videoyla yeniden canlanır gibi oldu. Ancak, bu iyileşme uzun sürmedi. 1990'ların başında, birbiri ardına kapanan sinema salonlarının sayısı 300'lere kadar düşmüştü. 1992'de satılan bilet sayısı ise yalnızca 8,3 milyonda. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, bir zamanların en popüler eğlencesi artık gözden düşmüştü. 1970'lerde yetişkin bir izleyici ayda ortalama bir kez filme giderken, bu oran 1990'larda yılda bire inmişti (Tablo 1 ve 3).

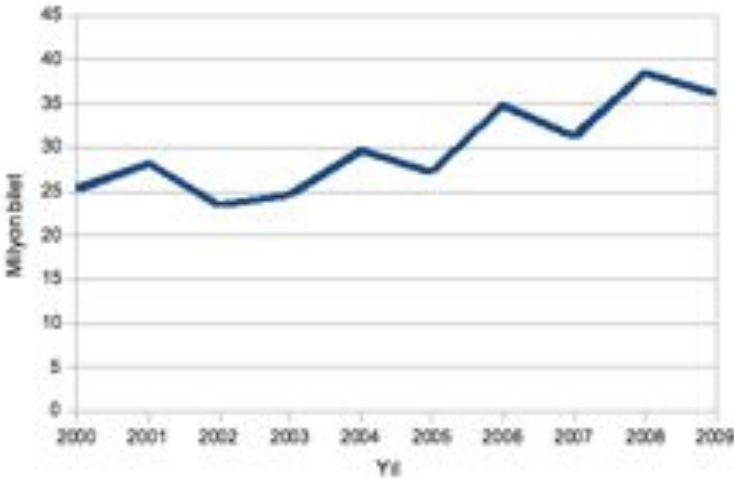
Tablo 1:Yıllara Göre İzleyici Sayısı (Satılan Bilet Miktarı; Milyon) (1978-1989) (TÜİK)

Bu ciddi krizin ardından, 1990'larda sinemaya ilgi yeniden artmaya başladı. Bu dönemde sinema salonlarının ve izleyici sayısının istikrarlı bir biçimde arttığına tanık olduk. 2000'lere geldiğimizde ise, seyirci sayısının inişli çıkışlı bir grafik izlediğini görüyoruz. 2000'de 25 milyon olan satılan toplam bilet sayısı, 2008'de 38 milyona son yılların en yüksek seviyesine ulaştı. Birbiri ardına açılan alışveriş merkezleriyle sinema salonlarının sayısı da 1,500'ü buldu (Tablo 4).

↑ **Tablo 2:** 1990-1999-Yıllara Göre İzleyici Sayısı (Satılan Bilet Miktarı; Milyon)

↓ **Tablo 3:** 2000-2009 -Yıllara Göre İzleyici Sayısı (Satılan Bilet Miktarı; Milyon)

Sinema Salonları

Türkiye'nin (ve o zamanların popüler ifadesiyle "Balkanların ve Ortadoğunun") en büyük sinema salonu Arı 1969'da Ankara'da açılmıştı. Bugün TRT bünyesinde stüdyo olarak kullanılan üç-katlı salon 1700 koltuk kapasitesine sahipti. Bu rakam yaklaşık 10-salonlu bir multipleksin koltuk kapasitesine eşitti.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, sinema salonlarının sayısı 1990'ların ortasından itibaren artmaya ve salonlar dönüşmeye başladı. Tek perdeli ve çift katlı salonlar ikiye ya da üçe bölünürken, yeni çok-salonlu sinemalar açıldı. Özellikle alışveriş merkezlerinin içerisinde açılan bu sinemalar ortalama 5-10 salona sahip.

Sinema izleyicisinin sayısındaki artışta, bu çok-salonlu sinemaların da katkısı olduğu belirtiliyor. Oysa, salon sayısındaki bu artışa karşın, salon başına düşen izleyici sayısının görece düşük olduğunu vurgulamakta yarar var. 1970'de sinema salonu başına düşen izleyici sayısı 102 binken, 2009'da bir salona yaklaşık 21 bin izleyici düşüyor (Tablo 4).

Yerli Film İzleyicisi

2000'lerde sinema salonu ve izleyici sayısında gözlemlenen canlanmada, üretilen yerli film sayısındaki artışın ve yerli film izleyicilerinin oranının yükselişinin payı büyük. 1990'ların başında toplam izleyicinin ancak % 5'ini oluşturan yerli film izleyicisi, 2008'de % 60 düzeyine ulaştı.

Ancak, bu noktada da temkinli olmakta yarar var. 2000'lerin rakamlarına bakıldığında, bir yılda yabancı filmler için satılan bilet sayısının, istikrarlı biçimde, 15 ila 20 milyon arasında değiştiği gözleniyor. 1999'da 2,5 milyon olan yerli film izleyicisininse, 10 yılda yaklaşık yedi kat artarak 2009'da 18 milyona yükseldiği görülüyor. Ancak, yerli filmlerin izleyici sayısında istikrarsızlık olduğu gözleniyor (Tablo 5). Örneğin, 2009'da gösterime giren yerli filmlerin sayısının 69'a yükselmesine karşın (2008'de 50), izleyici sayısı 4,4 milyon gerilemiştir.

Sinema Kültürü

Yerli filme gösterilen ilgi açısından Türkiye'nin istisnai bir örnek oluşturduğu sıklıkla vurgulanıyor. Gerçekten de, 2000'lerin sonu dikkate alındığında, Türkiye % 50'nin üzerinde yerli film izleyicisiyle dünya genelinde üst sıralarda yer alıyor (Tablo 6). Bu alanda en üst sırada yer alan İran'ın yabancı filmlere önemli oranda kısıtlama getirdiğini, Mısır'ın ise gösterilen yabancı filmlerin ülke genelindeki kopya sayısını sekizle sınırladığını hatırlatalım.

Bu tabloya bakıp, küresel çaptaki Hollywood egemenliğinden bir ölçüde sıyrıldığımız düşüncesiyle teselli bulabiliriz. Öte yandan, izlenen yerli yapımların yaklaşık % 90'ını oluşturan en çok giş yapan filmlere bakıldığında, sinema dili açısından Hollywood filmlerinden çok da farklı olmadıkları görülüyor.

Yıl	Salon Sayısı	Salon Başına İzleyici (000)
1932	129	-
1943	155	-
1948	228	-
1970	2424	102
1978	1292	63
1980	941	67
1985	767	56
1991	322	33
1995	355	33
2000	791	32
2006	1299	27
2009	1500	21

Tablo 4: Salon Başına Düşen İzleyici

İran	% 99
ABD	% 91,5
Hindistan	% 90,5
Mısır	% 85
Çin	% 61
Türkiye	% 60
Japonya	% 59,5
Fransa	% 45,4
G. Kore	% 42,1

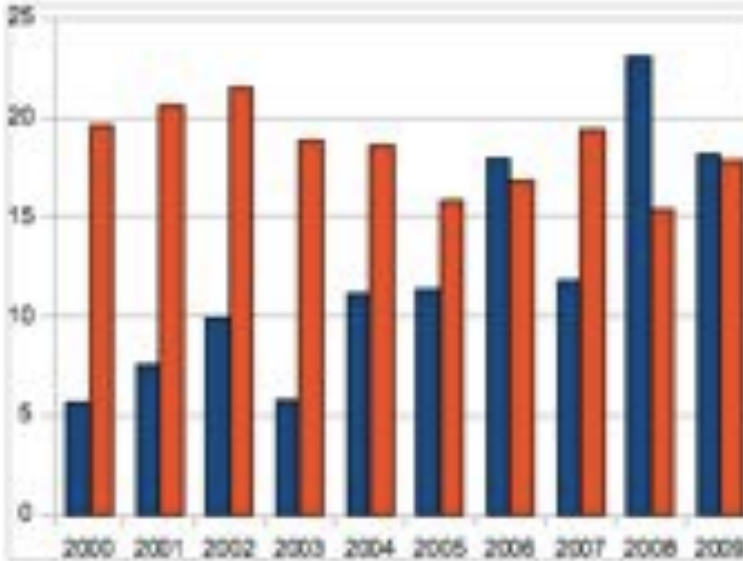
Tablo 6: Satılan Toplam Bilet İçerisinde Yerli Filmlerin Payı (2008). Kaynak: Focus: World Film Market Trends, European Audiovisual Observatory

Ayrıca, gösterilen filmler, sınırlı sayıdaki yerli film ve Hollywood yapımının ötesinde çeşitlilik içermiyor (Tablo 7).

Tablonun diğer yüzünde, sinemaya giden toplam izleyici sayısının dünya ortalamasının çok altında olduğu gözleniyor. Satılan toplam biletin nüfusa oranına baktığımızda, ABD'de kişi başına 4,5, AB'de ise 2 bilet düşüyor. Türkiye'de ise bir yılda kişi başına satılan bilet sayısı yalnızca 0,5. Bir diğer deyişle, Türkiye'de nüfusa oranla sinemaya gidenlerin sayısı Avrupa ortalamasının dörtte biri düzeyinde.

Daha Fazla İzleyici İçin

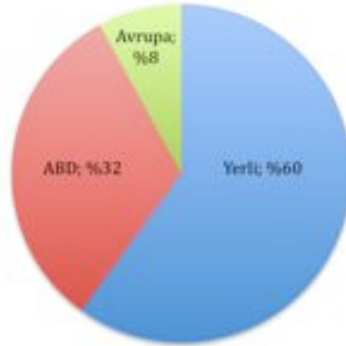
Türkiye'de, film üretimindeki canlılığı sürdürebilmek için çeşitli kesimler önerilerde bulunuyor. Kültür Bakanlığı'nın destek sisteminin, daha işlevsel ve şeffaf hale getirilerek sürdürülmesi doğru bir tercih. Ancak, bazılarınca önerildiği gibi, yerli filmler lehine bir kota uygulaması durumu daha da kötüleştirilebilir. Zira, bugün yerli filmlerin vizyona girmesini engelleyen birinci etken, daha popüler yerli filmlerin dağıtımçıların sinema salonlarına dayattıkları şartlar. *Kurtlar Vadisi: Gladio* (Sadullah Şentürk, 2009) ve *Yahşi Batı* (Cem Yılmaz, 2010) gibi filmlerin, hangi salonlarda gösterileceği ve ne kadar hafta süreyle gösterimde kalacağı (o tarihlerde gösterime girmesi planlanan filmlere rağmen) belirlenmiş durumda. Dayatılan anlaşmalar, salon sahiplerine başka seçenek bırakmıyor. Geline noktada, popüler yerli filmlerin diğer filmlerin gösterimine engel olduğunu söylemek abartı olmaz. Kimi durumlarda ise, yapımcıların ve dağıtımçıların çabalarına karşın sinema salonları bazı filmleri göstermekte isteksiz davranıyordu. Kısacası, yapımcı, dağıtımçı ve salon sahibi üçgeninde aksayan bir şeyler olduğunu vurgulamak gerek.

Tablo 5: Yerli ve Yabancı Film İzleyicileri (milyon)

Kaynak: *Haftalık Antrakt Sinema Gazetesi*

Bu verilere bakıldığında ortaya çıkan esas sonuç, toplam izleyici sayısının artırılması gerektiği. Kaba bir tahminle, yılda satılan toplam bilet miktarının 100 milyonun üzerine çıkarılması pek çok kesimin yüzünü güldürebilir. Bunun yolu da, sinemanın esas izleyicisi olan orta ve alt sınıfları yeniden salonlara döndürmekten geçiyor. Alışveriş merkezlerine taşınan sinemalara özel aracı olmayan seyircilerin ulaşabilmesi oldukça güç. Yeni açılacak salonlar için bu noktanın göz önünde bulundurulmasında yarar var. Kişi başına düşen gelire oranla yüksek olan bilet fiyatlarının düşürülmesi de bir başka seçenek. Türkiye'de, ortalama bilet fiyatı 6 dolarla, ABD'dekine yakın (6,9 dolar). Oysa, gelir düzeyi benzer ülkelerde bilet fiyatları 3,7 dolar (Meksika) ile 5 dolar (Bulgaristan) arasında değişiyor.

Tablo 7: Gösterilen Filmlerin Ülkelere Göre Dağılımı (2008)

